

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ І СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ

II міжнародна науково-практична
конференція

12 червня 2020 року, м. Одеса

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Факультет психології, політології та соціології
Кафедра соціології та психології

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ І СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ

МАТЕРІАЛИ
II Міжнародної науково-практичної конференції

12 червня 2020 року
м. Одеса

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

**УДК 159.923.2(063)+316.612(063)
I-73**

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – Аракелян М.Р., доктор юридичних наук, професор, перший проректор Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени редколегії:

Алексенцева-Тімченко К.С., кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Єременко О.М., доктор філософських наук, професор завідувач кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»;

Каретна О.О., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Курова А.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Крюкова М.А., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лазор К.П., кандидат політичних наук, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лефтеров В.О., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Лісеєнко О.В., доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського;

Максименко Ю.Б., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та диференціальної психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського;

Мельніков А.С., доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Третякова Т. М., кандидат політичних наук, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Форманюк Ю.В., кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія».

Цільмак О.М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Яковлев Д.В. – доктор політичних наук, професор, декан факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Яценко М.А., кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія».

Інтеграційний розвиток особистості та суспільства: психологічний і соціологічний виміри [Текст] : матеріали II міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 червня 2020 року) / за ред. д. ю. н., проф. Аракелян М. Р.; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 316 с.

ISBN 978-966-992-133-8

УДК 159.923.2(063)+316.612(063)

ISBN 978-966-992-133-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2020

Тімченко О.В.,

доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
екстремальної та кризової психології
Національного університету цивільного захисту України

Широбоков Ю.М.,

кандидат психологічних наук, доцент, начальник науково-дослідної
лабораторії (морально-психологічного забезпечення)
наукового центру Повітряних Сил Харківського національного
університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

**МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ПОСТІЗОЛЯЦІЙНА
ДОПОМОГА ТА ПІДТРИМКА НА ЕТАПІ ПЕРЕБУВАННЯ
ЗВІЛЬНЕНИХ З ПОЛОНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
У ЛІКУВАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ**

Актуалізація питань надання психологічної допомоги військовослужбовцям, які звільнені з полону, після подій на сході України висуває нові вимоги до системи психологічного забезпечення діяльності підрозділів, які залучаються до проведення Операції об'єднаних сил в зоні лінії розмежування ворогуючих сторін [1; 2]. Ситуація військового полону у залежності від категорії до якої належить бранець (снайпер, розвідник, льотчик, десантник, коректирувальник вогню артилерії та ін.) або виду підрозділу (військові, бандити або найманці), який намагається його полонити зумовлює систему відношення до полоненого та наслідки для його соматичного та психічного здоров'я після звільнення. У таких умовах, актуальність проведення заходів медико-психологічної постізоляційної допомоги та підтримки на етапі перебування звільнених з полону військовослужбовців у лікувально-реабілітаційних центрах є беззаперечною.

Ефект від медико-психологічної реабілітації значно зростає при перебуванні колишніх військовополонених упродовж 10-14 діб в умовах медичного профілакторію або денного стаціонару, що має відповідний медико-психологічний комплекс.

Це надає можливість проведення не тільки індивідуальної, але й групової роботи з колишніми бранцями, які мають схожі психологічні проблеми. У таких випадках самі колишні військовополонені стають «групою підтримки», оскільки можуть ділитися своїми переживаннями один із одним з вищим рівнем довіри, аніж із іншими людьми.

Оскільки в системі лікувально-реабілітаційних закладів сектора безпеки та оборони України категорія осіб, які пережили ситуацію військового полону, донедавна не виділялась і спеціалізована медико-психологічна допомога їм не надавалась, ми впродовж першого півріччя 2019 року здійснили спробу спільно з медперсоналом Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» організувати надання такої допомоги.

Нагадаємо, у грудні 2018 року відбувся перший великий обмін полоненими. Тоді на свободу з катівень бойовиків вийшли 74 в'язні. З полону бойовиків «ДНР» вдалося визволити 58 чоловік, ще 16 – з лап ЛНР.

Після проходження етапу невідкладного реагування, 44 колишніх бранці були направлені до клінічної лікарні «Феофанія» – медичного закладу, що підпорядкований Державному управлінню справами, а 30 колишніх полонених – військовослужбовців – до Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь», провідної установи охорони здоров'я Міністерства оборони України. Саме з цих осіб нами було сформовано 7 психотерапевтичних груп (по 4-5 осіб).

Робота з психотерапевтичними групами та окремими колишніми військовополоненими здійснювалась у приміщенні Центру, у часовому інтервалі 8 годин кожен день. Її алгоритм був таким:

- 1) визначення лікарем поточного функціонального стану пацієнта та надання йому рекомендацій (за потреби – призначення медичних засобів або зміна протоколу їхнього застосування);

- 2) групова робота;
- 3) індивідуальне консультування;
- 4) виконання учасниками «домашніх завдань» (поза межами означеного вище часу).

Етапами медико-психологічної реабілітації колишніх військовополонених визначено:

- I – підготовчий (діагностичний);
- II – основний (психотерапевтичний);
- III – заключний (рекомендаційний).

На **діагностичному етапі** лікар аналізував результати клінічних аналізів пацієнта – колишнього військовополоненого та ставив діагноз; психолог здійснював психодіагностичне дослідження, зорієнтоване переважно на встановлення актуального психічного стану колишнього бранця.

Серед найбільш поширених діагнозів, які лікарі пов'язують з ситуацією військового полону, виділяються: посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), глибока депресія та стійкі зміни особистості.

На **психотерапевтичному етапі** проводилося психологічне консультування та сеанси психотерапії.

Однією з найбільш ефективних технік психологічної корекції став **дебрифінг стресу критичних інцидентів** [3]. Він являє собою організоване обговорення стресу, пережитого військовослужбовцями в умовах військового полону.

Метою дебрифінгу була мінімізація психічних страждань колишніх військовополонених.

Основним психотерапевтичним механізмом дебрифінгу стала техніка «Закриття минулого», яка дозволила вирішити низку таких завдань:

- з'ясування за допомогою групи власних міжособистісних відносин і поведінки, можливість її оцінки в різних ситуаціях, коригування самооцінки на основі зворотного зв'язку в атмосфері емоційної відкритості і довіри;
- зняття ореола винятковості особистих психологічних проблем;

– отримання емоційної підтримки від інших учасників групи, які мають спільні проблеми і цілі;

– вирішення наявних міжособистісних конфліктів.

Рекомендаційний етап медико-психологічної реабілітації розпочинався зі здійснення підсумкової діагностики соматичного стану (згідно з результатами попередніх і заключних клінічних аналізів, оглядів лікаря та порівняння наявних скарг колишніх військовополонених та їхні оцінки свого стану здоров'я). Суттєві позитивні зміни в стані здоров'я мали місце в 9 із 30 осіб, певні позитивні зміни – у 15 осіб, відсутність змін при загальному покращенні самопочуття – у 6 осіб; не зафіксовано жодного випадку погіршення стану здоров'я.

Після завершення діагностичної частини зазначеного етапу проводилось обговорення досягнутих позитивних змін: спочатку при індивідуальній співбесіді (у форматі психолог, лікар, клієнт), потім – у групі. З'ясовувалися найбільш вагомі здобутки здійсненої медико-психологічної реабілітації, її найскладніші та дискусійні моменти, побажання щодо вдосконалення процедури, після чого кожному з учасників надавалися рекомендації стосовно подальшої самостійної роботи. У найбільш загальному вигляді такі рекомендації передбачали практикування самомасажу та певних елементів тілесно-орієнтованої психотерапії.

Список використаних джерел

1. Нікітін Ю. В. Антитерористична операція як необхідна форма протидії злочинності та забезпечення безпеки суспільства. *Держава та регіони. Сер. : Право.* 2014. № 2. С. 132-136.

2. Єна А. І. Актуальність і організаційні засади медико-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції. *Науковий журнал МОЗ України.* 2014. № 1. С. 5-16.

3. Иванов А., Жуматий Н. Реабилитация личности военнослужащих, пострадавших в боевых действиях. *Развитие личности.* 2003. № 4. С. 143-152.